

H. Maria Parochie Walcheren

H. Pater Damiaanparochie
De Bevelanden en Schouwen-Duiveland

De bakens verzetten

Parochieplan Boven de Schelde

2019-2022

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. Op weg naar versterking van de parochies – een visie in geloof.....	4
3. Pastoraat.....	7
4. Besturen.....	12
5. Vrijwilligers en beroepskrachten.....	14
6. Financiën.....	16
7. Gebouwen.....	18
8. Communicatie.....	21
 Bijlagen.....	 23

1. Inleiding

Het voorliggende parochieplan is een uitbreiding op het pastorale plan 'Geloof om te leven, niet om te overleven' van 21 november 2016 met een looptijd tot 2019. Dit pastorale plan is op 22 maart 2017 door het pastorale team en de beide parochiebesturen besproken met een delegatie van de bisdomleiding. De resultaten van dit gesprek zijn weergegeven in een brief van 23 mei 2017 (zie bijlage 1). In de brief wordt aangegeven, dat het bij een parochieplan gaat om 'een integraal plan dat het pastoraal en parochieel beleid voor de komende jaren beschrijft en dat aangeeft welke concrete stappen daarvoor op de korte termijn gezet moeten worden'.

Dit plan is opgesteld voor de parochies die het Samenwerkingsverband Boven de Schelde (Samenwerkingsverband BdS) vormen. Dit Samenwerkingsverband bestaat sinds 1 oktober 2013 en omvat de H. Pater Damiaanparochie en de H. Maria Parochie Walcheren. Binnen het Samenwerkingsverband BdS is er één pastoraal team werkzaam. Voor de totstandkoming van het voorliggende plan is een werkgroep gevormd, die het concept-plan voorlegt aan de beide parochiebesturen. De werkgroep bestaat uit pastoor Fons van Hees, pastoor Paul de Maat (tot zijn emeritaat), teamleider Wiel Hacking, namens het bestuur van de H. Maria Parochie Walcheren (in de aanvang van het traject Jan Bruurs), Jac van Damme en Hans Hendrix, namens het bestuur van de H. Pater Damiaanparochie Sjaak Uitterhoeve en Rinus van 't Westende. Daarnaast zijn aan de werkgroep toegevoegd Geerten Kok als bisschoppelijk gedelegeerde voor de kerkopbouw en Anneke Ausems als communicatiedeskundige.

Vooraf is het concept-parochieplan voorgelegd aan een afvaardiging van de parochiekerncommissies in de H. Pater Damiaanparochie (4 december 2018 en 9 mei 2019) en aan een vertegenwoordiging van vrijwilligers in de H. Maria Parochie Walcheren (10 december 2018 en 7 mei 2019). Ook is het plan besproken tijdens het gezamenlijke besturenoverleg van beide parochies op 20 november 2018 en 4 april 2019. De opmerkingen en suggesties, gemaakt tijdens deze bijeenkomsten, zijn naar de mate van relevantie verwerkt vanaf de achtste versie van het concept.

Omdat dit plan is opgesteld voor twee parochies, telt het meer pagina's dan een enkelvoudig parochieplan. Ook zullen sommige hoofdstukken ook aparte beschrijvingen bevatten die betrekking hebben op de ene dan wel de andere parochie. Het Samenwerkingsverband BdS heeft ook besloten om een extra hoofdstuk 'communicatie' toe te voegen aan de standaard indeling van het parochieplan.

Na instemming van de beide besturen wordt het parochieplan ter goedkeuring voorgelegd aan de bisschop. Een uitvoeringsplan als vervolg hierop wordt samengesteld na goedkeuring door de bisschop.

In de volgende hoofdstukken wordt een beschrijving gegeven van de huidige stand van zaken en van de beoogde doelen die nodig zijn om het parochiële beleid vorm te geven op de terreinen van:

2. Geloof/visie
3. Pastoraat
4. Besturen
5. Personeel
6. Financiën
7. Gebouwen
8. Communicatie

Op 23 september 2019 is dit Parochieplan door beide besturen en het pastorale team besproken met bisschop J. Liesen en zijn staf. De aanbevelingen die uit dit gesprek voortkwamen zijn neergelegd in een brief van 22 oktober 2019. Deze aanbevelingen zijn terug te vinden als bijlage 5.

2. Op weg naar versterking van de parochies – een visie in geloof

2.1 Waarnemingen

Er is een tendens te onderkennen in onze samenleving dat mensen hun betrokkenheid bij de gemeenschap verliezen. Politieke partijen, vakbonden, sportclubs, koren, muziekgezelschappen moeten zich inspannen om mensen in beweging te krijgen voor hun gemeenschappelijk doel. Ook in onze kerk is dit waarneembaar. Katholieke mensen nemen niet of veel minder deel aan het kerkelijk leven. Dat is terug te zien in het aantal deelnemers aan de vieringen en andere samenkomsten én – daarmee samenhangend – in de financiële ondersteuning. Die tendens blijft dalen. En de mensen, ze wéten het. Al jaren geven de media (soms tendentieuze) berichten over 'kerken die leeglopen'. Het heeft op degenen die afhaken niet het effect van 'laat me dan tóch maar zorgen dat ik erbij blijf'. Ook het feit dat zoveel christenen in onze wereld vervolgd worden om hun geloof, geeft niet de inspiratie om opnieuw aansluiting te zoeken met de kerk, de geloofsgemeenschap. Zelfs bij parochianen die zo nu en dan van hun betrokkenheid blijf geven, geeft het nauwelijks aanleiding om die betrokkenheid te vergroten.

2.2 Oorzaken

Het heeft allemaal verschillende oorzaken, die deels te vinden zijn in het kerkelijk leven zelf: de band met het onderwijs die nauwelijks of niet meer bestaat, het tanende (r.-k.) verenigingsleven, het verdwijnen van gewoonten en gebruiken (thuis en in de kerk), het niet kunnen aansluiten van de kerk bij het levensgevoel van de mensen, de misbruikschandalen die aan het licht zijn gekomen, de (inmiddels voorbijge?) polarisatie, enz.

De oorzaken zijn – wellicht nog het meest – ook te vinden in de samenleving. Of we willen of niet, wij maken deel uit van een liberale markteconomie. Dit economisch principe bepaalt voor een niet onaanzienlijk deel ons doen en laten: Hoeveel kost dat? Wat vraagt het van mij? Wat krijg ik ervoor terug? Het bestempelt ons tot individuen en kritische consumenten. Mensen geven een deel van hun tijd en een deel van hun betrokkenheid aan activiteiten en sociale verbanden, de zgn. 'partiële participatie'. Weet de activiteit niet meer te boeien of een sociaal verband niet meer te motiveren, dan nemen mensen afscheid en gaan ze op zoek naar iets anders. Het heeft iets vluchtigs zoals ook de wereld vluchtig is.

Opvattingen en meningen worden overvloedig overgedragen vanuit de politiek, ethiek, wetenschap, kunst, cultuur, ecologie, vluchtelingenprobleem, enz. Dat alles komt tot ons via de media: krant, radio, tv, internet en de sociale media (e-mail, Facebook, Twitter enz.).

2.3 Gevolgen

Zie als gelovige in deze slinkende en zwakke kerk, en die overstelpende invloed van de media, maar eens staande te blijven. Velen zijn afgehaakt. Niettemin blijft bij velen het verlangen naar zingeving bestaan. Men vindt de vervulling van zijn of haar verlangen (terug) in het humanisme, in reli-shoppen of men ervaart levenszin in concert-, museum- of stadionbezoek. Er zijn keuzemogelijkheden te over. Toch kan men ook in een leegte terecht komen waarin men ronddoelt. Kan zich daarbij ook niet de vraag opdringen naar een positieve en frisse, hernieuwde keuze voor het christelijk geloof? Het geloof zoals de Rooms Katholieke Kerk dat (re-)presenteert?

2.4 Zicht op de nabije toekomst ...

Wat essentieel voor het geloof is – onze bisschop benadrukte dat ook in zijn Pastorale Brief van 2017 – is onze spirituele verbondenheid met Christus, onze relatie met Hem. Rond Hem verzamelen zich zijn volgelingen als broeders en zusters van elkaar. Zij vormen het Lichaam van Christus. Dat wordt bedoeld met 'geloofsgemeenschap'. Dat is een andere dimensie dan een sociaal verband. Ook in de geloofsgemeenschap vindt men uiteraard zijn sociale contacten. Maar tegelijk stelt dat het argument dat ik naar

de kerk kom, enkel en alleen om de sociale contacten, ook onder kritiek. Immers, mijn sociale contacten heb ik ook in de stad, het dorp, de samenleving, op mijn werk en de vereniging. Maar in de geloofsgemeenschap zijn wij op de eerste plaats broeders en zusters in Christus. Dat betekent praktisch gesproken dat het niet noodzakelijk is of ik mijn broeders en zusters vind in mijn eigen dorp of stad, op mijn werk of bij mijn club. Als ze daar niet te vinden zijn of kunnen samenkomen, ga ik op zoek naar waar het wel kan. En als ik dan een gemeenschap van broeders en zusters gevonden heb, dan vind ik bij hen ook mijn sociale contacten zoals ik die al heb waar ik vandaan kom.

Het presenteren van deze verbondenheid-in-geloof zal slechts een zichtbare uitwerking kunnen hebben, wanneer ze aansluit bij het levensgevoel van mensen van vandaag. Dat wil zeggen: we moeten aannemelijk maken, dat deze onderlinge verbondenheid en ook de verbondenheid met Christus geen afbreuk doet aan, maar een welkome aanvulling is op het hedendaagse individualisme. En die verbondenheid kan goed zichtbaar worden gemaakt in de onderlinge zorg die mensen voor elkaar en die ook de kerk heeft voor haar gelovigen.

2.5 Verbondenheid met Christus

Die verbondenheid met Christus zal weerstand oproepen. We hebben gezien dat onder invloed van het individualisme mensen zich niet willen binden. Op zo'n wijze wordt het geloof veel te concreet. Mensen willen de mogelijkheden open laten. En dat wordt naar hun inzicht verhinderd door de relatie met een Persoon – de Christus –, laat staan met de gemeenschap die zich rond Hem verzamelt. Het vraagt dus een grote pastorale kunde van beroepskrachten (en vrijwilligers) om de verhalen van hedendaagse mensen en de verhalen van en over Jezus Christus, zoals die in de Schrift worden verteld, met elkaar te verbinden.

2.6 Naar één parochiekerk per parochie?

In dit verband zien we uit naar één parochiekerk in elk van onze parochies. Een kerk die gezien wordt als focus van de katholieke traditie en als het spirituele centrum voor heel de parochiegemeenschap, waarin op veel verschillende manieren uiting gegeven kan worden aan het katholieke geloof. Een kerk van waaruit lokale initiatieven ondersteund en gefaciliteerd kunnen worden. Een kerk waar de broeders en zusters samenkomen in vieren, leren en dienen. Waar in de Eucharistie door gelovigen, kosters, lectoren, koren, misdienaars, acolieten en eenieder die meewerkt, zorgvuldig en verantwoord de liturgie gevierd wordt. Met inachtneming van het actieve aandeel van de gelovigen door aandacht en eerbied in antwoorden, meezingen, gebaren, houdingen, luisteren en stilte en waar kinderen niet apart maar geïntegreerd meevieren. In toenemende mate wordt de werkelijkheid van die droom ervaren in het vieren van het feest van de beschermheilige van de parochie en ook in het vieren van het Paastri-duüm.

Sacramenten als Heilig Vormsel en Eerste Heilige Communie worden bij voorkeur in de parochiegemeenschap gevierd. Het zou mooi zijn om te ervaren dat we samenkomen in de kerk en bijgebouwen voor ontmoeting-in-geloof. Op deze plekken van samenkomst zouden de catechese en geloofscommunicatie een levendige plaats moeten innemen. Het spreken over ons geloof (vrijuit, met elkaar) is evenzeer nodig om onze relatie met Christus te verdiepen. Daar is bijbel- en geloofskennis voor nodig. Wanneer we ons die meer en meer eigen maken, dan hebben we ook woorden beschikbaar om te zeggen wat dit geloof voor ons betekent. Of wel 'om verantwoording af te leggen van ons geloof', waartoe de apostel Paulus oproept. Vooral daarin zullen we – in het huidige tijdsgewricht – onze kracht als christenen moeten vinden en uiten.

Het vieren van ons geloof (liturgie), het leren over ons geloof (catechese) en het spreken over ons geloof (communicatie, verantwoording afleggen) zetten ons op weg: ze geven ons de inspiratie om vanuit de kerk naar onze medegelovigen te gaan in de parochiekernen of -clusters, in werkgroepen en in de huizen waar mensen wonen. En ze geven ons de moed om naar de sociale verbanden te gaan zodat we dienstbaar kunnen zijn aan hen die in onze stad, ons dorp in nood verkeren (diaconie).

De tijd dringt. Onze krachten moeten we bundelen op de wijze zoals hiervoor beschreven. Wat vraagt dat van ons?

Doelstellingen voor de komende jaren:

- Werken aan het versterkte besef van gezamenlijkheid in onze verbondenheid met Christus. Dit besef kan op veel verschillende manieren worden bevorderd door o.a. voortzetting van de bijeenkomsten in de trant van de Brongroep¹, in de verkondiging, in een pelgrimage naar Tremelo of de chrisma wandeling. Maar ook door samenwerking te bevorderen tussen parochiekernen, clusters en werkgroepen, door oecumenische initiatieven te omarmen, door uitwisseling van koren, voorgangers, acolieten en lectoren, door gezamenlijke vieringen binnen een cluster van de patroonheilige van een van de kerken.
- Communicatie over dit proces toegankelijk houden voor alle parochianen (parochieblad, website, nieuwsbrief).
- Jaarlijkse evaluatie van deze doelstellingen door pastoraal team en besturen.

¹ De Brongroep is een initiatief van het pastorale team, waarin deelnemers uit beide parochies in de periode 2017-2018 zes maal bijeen zijn gekomen in een sfeer van bezinning en ontmoeting. Doel van de Brongroep was om te dienen als klankbord voor het pastorale team en tevens tot persoonlijke inspiratie van de deelnemers. Wij kwamen samen rond de bron van ons geloof: de Bijbel c.q. het evangelie. Dat alles met het oog op de kerk van de toekomst. Daarmee is de Brongroep ook bedoeld als stimulans voor de onderlinge samenhang 'Boven de Schelde'.

3. Pastoraat

Om het katholieke geloof in onze omgeving vorm te geven, zullen we keuzes moeten maken. Daarbij zijn enkele uitgangspunten van belang: we willen het geloof presenteren voor mensen

- die geregeld de kerkelijke vieringen bijwonen
- die meer willen weten van het geloof
- die behoren tot de kwetsbaren in de samenleving

Dit alles vraagt, dat we als kerk zo goed mogelijk zichtbaar moeten zijn in de dorpen en stedelijke omgevingen. Wat deze presentie in de samenleving betekent voor het in stand houden van kerkgebouwen en voor de wijze waarop we als gelovigen het evangelie zichtbaar maken in de maatschappij, wordt hieronder uitgewerkt.

Het pastorale plan 'Geloven om te leven, niet om te overleven' was gebaseerd op een personeelsformatie van 5,8 fte. Eind 2018 is deze formatie in de praktijk teruggelopen naar 2,8 fte (tenzij de openstaande vacature van 1,0 fte pastor alsnog wordt vervuld). Hoewel vooralsnog een beroep gedaan kan worden op de inzet van emeritus-priesters, noopt de verminderde inzetbaarheid van betaalde pastorale beroepskrachten het pastorale team en de besturen tot een heroverweging van wat op pastoraal vlak wenselijk en haalbaar is, zeker zolang de bestaande vacature niet wordt ingevuld.

3.1 Pastorale presentie

Het is pijnlijk om te constateren, dat de vraag om pastorale ondersteuning lang niet altijd kan worden gehonoreerd. Wanneer de pastores echter uitdrukkelijk gevraagd worden om iemand te bezoeken, dan zullen zij hun uiterste best doen om aan dit verzoek te voldoen. We prijzen ons gelukkig, dat in beide parochies mensen als vrijwilliger actief zijn om het bezoekwerk aan parochianen vorm te geven. Ook andere vormen van pastoraal contact geven inhoud aan de evangelische opdracht om nabij te zijn aan mensen. Denk daarbij aan de activiteiten van diverse bezoekgroepen, van de werkgroep Leven met Verlies of van het Omgekeerd Huisbezoek door de Elisabethdiaconie in Goes. Ook het verzorgen van de communie thuis door vrijwilligers mag hieronder gerekend worden. Tenslotte is er voor diverse vrijwilligers ondersteuning door en toerusting van de Werkgroep Ouderenpastoraat.

De realiteit dwingt ons om andere vormen van presentie te zoeken, mede vanwege de aanwezigheid in onze samenleving van mensen uit andere culturen. De eerste aanspreekbaarheid van de beroepskrachten voor de onderscheiden parochiekernen, kan niet gehandhaafd blijven op de intensiteit die mogelijk was bij een formatie-omvang van 5,8 fte.

Een tamelijk recente vorm van presentie is die op de digitale snelweg. Via de sociale media (bijvoorbeeld Facebook) is het mogelijk tot een uitwisseling te komen met mensen bij gelegenheid van hun verjaardag of wanneer zij reageren op de publicatie van bepaalde kerkelijke evenementen, bijvoorbeeld een filmvoorstelling of een Vastenmaaltijd.

3.2 Liturgie

Zoals aangegeven onder 2.6 zal er gekozen worden om in beide parochies één parochiekerk² aan te wijzen. Voor de H. Pater Damiaanparochie neemt het parochiebestuur op 14 mei 2019 een besluit. Voor de H. Maria Parochie Walcheren wordt, in afwachting van de ontwikkelingen rondom de herontwikkeling en herinrichting van de Onze Lieve Vrouwe-kerk in Vlissingen, nog geen keuze gemaakt.

Prognoses betreffende financiën en kerkelijke deelname wijzen in de H. Pater Damiaanparochie op de noodzaak om per ultimo 2022 toe te werken naar een gebruik van kerken dat financieel haalbaar, uit

² De *parochiekerk* is het centrale kerkgebouw, waar 'de liturgie in haar volheid wordt gevierd'. Dat wil zeggen, dat op zondag op een vast tijdstip altijd eucharistie wordt gevierd. Maar ook de vieringen die heel de parochie betreffen (het patroonsfeest, het Paastriduüm, de installatie/presentatie van nieuwe beroepskrachten of juist hun afscheidsviering, de viering van het Heilig Vormsel of – op termijn – van de Eerste Heilige Communie) vinden hier plaats.

Daarnaast zijn er een of meerdere *kerken* in de parochie, waar in het weekend zoveel als mogelijk een viering wordt gehouden (eucharistie dan wel viering van woord en communie) en waar ook uitvaarten, doop- en huwelijksvieringen kunnen plaatsvinden.

personeel oogpunt werkbaar en qua bezettingsgraad verantwoord is. In dit verband moet de mogelijkheid om kerkdiensten over verschillende kerken afwisselend binnen de clusters (cyclisch) aan te bieden worden onderzocht. De noodzaak om tot een dergelijke beslissing te komen, wordt gevoed door het belang van de kwaliteit van de vieringen en door het belang van de onderlinge verbondenheid van de parochiekernen. Ook zal nog bekeken worden, of en welke wijzigingen nodig zijn in de aanvangstijden van vieringen. De inzetbaarheid van het pastorale team moet immers zo efficiënt mogelijk worden benut.

De belasting van de vieringen kan (als indicatie) op de volgende wijze worden weergegeven:

2017	H. Maria Parochie Walcheren	H. Pater Damiaanparochie	totaal
Vieringen zondag	104	371	475
Vieringen zaterdag	156	149	305
Huwelijken	3	6	9
Doopvieringen	34	22	56
Uitvaarten	30	77	107

In dit overzicht zijn de diensten in de toeristenkerken niet begrepen omdat die van een eigen pastoraat gebruik maken. Ook is in het overzicht geen onderscheid gemaakt tussen vieringen waarin beroepskrachten of liturgische vrijwilligers voorgaan.

Het bestuur van de H. Maria Parochie Walcheren realiseert zich dat het op termijn wellicht niet mogelijk is om het huidige aanbod van de toeristenkerken overeind te houden. In de H. Pater Damiaanparochie worden in de verpleeghuizen de vieringen doordeweeks gehouden. In de H. Maria Parochie Walcheren gebeurt dat in het weekend. Er wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om vieringen in zorgcentra te verplaatsen naar doordeweekse dagen.

De tabel geeft aan dat er jaarlijks 780 vieringen zijn op zaterdag en zondag: per weekend 15 vieringen. Met het momenteel actieve team (één priester, één pastoraal werker, één pastoraal werker) kunnen, bij de huidige werkbelasting, per weekend 6 vieringen worden verzorgd. Bij de overige 11 vieringen moeten dan de emeriti of de liturgische vrijwilligers als voorgangers fungeren. Vooral de inzetbaarheid van emeriti is een aspect dat, gezien hun leeftijd, zorgen baart.

Daarbij dient nog aangetekend te worden, dat de balans tussen het voorgaan door beroepskrachten en vrijwilligers 'zoek' is. Feitelijk verzorgen beroepskrachten minder dan de helft van het aantal vieringen in de weekenden. We streven ernaar het aandeel vieringen door de beroepskrachten te vergroten. Wanneer in de toekomst de beschikbaarheid van voorgangers (beroepsmatig en/of vrijwillig) verder terugloopt, zal bekeken moeten worden of het aantal vieringen beperkt kan worden door voor enkele nog nader te bepalen kerken de vieringen per weekend wisselend te houden. Bijvoorbeeld in een cyclus van kerk A, kerk B, kerk C.

Een punt dat bijzondere aandacht verdient, zijn de gezinsvieringen (in met name de H. Pater Damiaanparochie) en de vieringen in het kader van Zondagochtend Anders (eveneens in de H. Pater Damiaanparochie). Deze vieringen vallen deels buiten het reguliere schema van vieringen, maar zijn van bijzonder belang met het oog op de impuls die ervan uitgaat naar gezinnen met jonge kinderen. Het pastorale team streeft ernaar dit aanbod ook in de toekomst overeind te houden (met hulp en inzet van de Werkgroep Jonge Gezinnen). Tegelijk is het van belang (zie ook 2.3.3) dat deze andersoortige vieringen in verband gebracht worden met de reguliere liturgie.

Het vraagt van de geloofsgemeenschap/parochie – gezien de genoemde ontwikkelingen die onze tijd

kenmerken – extra inspanningen om ouders met jonge kinderen te bereiken en gelegenheden te scheppen om hen door de evangelische boodschap te laten inspireren. Dat is een eerste stap die voor de meesten van hen voorafgaat aan een zich thuis voelen (of een zich toevertrouwen aan) en zich gezien en gehoord weten in de grotere geloofsgemeenschap; een voorwaarde om samen te kunnen vieren.

3.3 Catechese

We zijn in een tijdsgewricht aangeland, waarin het geloof niet langer verondersteld kan worden, maar opnieuw moet worden voorgesteld. Dat betekent, dat een gedegen catechese – voor zowel kinderen als volwassenen – van eminent belang is. Om dit met de huidige formatie-omvang mogelijk te maken, is een aantal maatregelen nodig:

- 3.3.1 Sacramentencatechese (voorbereiding op Eerste Heilige Communie en Heilig Vormsel):
 - * de ouderavonden en de voorbereiding van de kinderen vinden zoveel mogelijk geclusterd plaats
 - * er moet worden toegewerkt naar één viering van de Eerste Heilige Communie. Bij voorkeur in de parochiekerk of anders jaarlijks afwisselend in een van de kerken in de parochie. Maar wel samen.
 - * de viering van het Heilig Vormsel vindt feitelijk al plaats als een gezamenlijke viering voor ieder van de beide parochies.
- 3.3.2 De voorbereiding op doop en huwelijk vindt feitelijk plaats op individuele basis. Alleen als er voldoende aanmeldingen zijn, kan er een gezamenlijk traject worden aangeboden.
- 3.3.3 Daarnaast zijn er andere mogelijkheden om catechese aan te bieden, zoals filmavonden, gespreks- en bijbelgroepen, alsook de toerusting in het kader van het Ouderenpastoraat. Onderzocht wordt in hoeverre een 'Alphacursus' een passend aanbod kan worden voor mensen die meer willen weten van het katholieke geloof. Dit nieuwe aanbod kan ook bestempeld worden als een impuls tot vitalisering van het parochiële leven.
- 3.3.4 Ook het catechetisch-liturgische aanbod van Zondagmorgen Anders (samenkomst van verschillende generaties rond een bijbelverhaal, duiding daarvan, vieren, samen eten en ontmoeting) mag hier niet onvermeld blijven. Bekeken moet worden of dit aanbod vanuit de H. Pater Damiaanparochie kan worden uitgebreid naar de H. Maria Parochie Walcheren. In dit kader dient ook een gesprek geïnitieerd te worden tussen het pastorale team en de betreffende vrijwilligers om de samenhang tussen 'andersoortige vieringen' en de reguliere liturgie op een goede manier te borgen.
- 3.3.5 Verder moet vermeld worden dat er met vrijwel alle r.-k. en interconfessionele scholen goede contacten zijn, die uitmonden in overleg en voorgaan van beroepskrachten in schoolvieringen. In de H. Maria Parochie Walcheren zou dit aanbod nog versterkt moeten worden, maar dit is ook afhankelijk van de beschikbaarheid van de pastores.
- 3.3.6 In beide parochies moet de catechese voor jongeren opnieuw in de steigers worden gezet. Daar is veel werk te verzetten (al moet tegelijk rekening gehouden worden te de beperkte inzetbaarheid van beroepskrachten; wellicht kunnen vrijwilligers hier het voortouw nemen). Een concrete insteek zou kunnen zijn dat deze catechese wordt geconcretiseerd in diaconale activiteiten door jongeren.

3.4 Diaconie

In het pastoraal plan 'Geloof om te leven, niet om te overleven' werd over de diaconale opdracht van de kerk het volgende gezegd:

*“Het leven van de katholieke gemeenschap kent twee bewegingen:
een beweging naar binnen in contact met de Bron en het verstevigen van de onderlinge verhoudingen.
En een beweging naar buiten:
- die zichtbaar wordt in de wijze waarop wij in de samenleving staan en in ons doen en laten op*

eigentijdse manier getuigen van ons geloof;

- die handen en voeten krijgt in onze solidariteit met armen en vluchtelingen, zieken en eenzame mensen ongeacht hun achtergrond, ras of identiteit.

Deze opdracht is in beide parochies al lange tijd ter hand genomen door de verantwoordelijken voor de Caritasinstelling en andere actieve parochianen. Zo kennen we Boven de Schelde schuldhulpverlening, contact met en zorg voor 'aanlopers' op de pastorieën, distributie van kerstpakketten, inzet voor Vasten- en Adventsactie, enz. De lijst kan men uitbreiden met nog veel andere initiatieven.”

Om deze opdracht ook in de toekomst op verantwoorde wijze vorm te geven zullen de krachten gebundeld moeten worden. In de H. Maria Parochie Walcheren opereert de Caritasinstelling als één gremium, terwijl de onderscheiden kernen (Middelburg en Vlissingen) wel hun eigen accenten leggen. In de H. Pater Damiaanparochie moet erop worden ingezet dat de éne Caritasinstelling nog nauwer gaat samenwerken voor het hele werkgebied van de parochie. De fusie die in 2013 tot stand kwam, moet nu verder worden uitgewerkt tot een hechter samenbrengen van de krachten die de diaconale opdracht van de kerk willen waarmaken.

Er zijn tal van diaconale activiteiten, die de aandacht hebben van de Caritasinstellingen en van bijvoorbeeld bezoekgroepen. Denk bijvoorbeeld aan het organiseren van maaltijden voor mensen die gezelschap zoeken op Eerste Kerstdag (Goes en Heinkenszand), aan het verdelen van kerstpakketten voor mensen die daarvoor in aanmerking komen, aan het inzamelen van kleding in de H. Maria Parochie Walcheren, aan vrijwilligers die bewoners in tehuizen naar en van de kerkdiensten brengen en aan het organiseren van een informatiekraam voor de Adventsactie tijdens de kerstmarkt te Zierikzee.

Op diverse manieren wordt gepoogd om de diaconale opdracht van de kerk onder de aandacht te brengen. Dat gebeurt via de aankondiging van de projecten die met de maandelijkse Caritascollecte worden ondersteund. Maar ook door berichten in de digitale nieuwsbrief van de H. Maria Parochie Walcheren of in het Parochienieuws van de H. Pater Damiaanparochie. De laatste heeft ook een eigen Facebookpagina in het leven geroepen, waarop geregeld berichten staan om deze diaconale taak te promoten.

Het pastorale team adviseert de beide Caritasinstellingen door geregelde deelname aan de vergaderingen. Daarbij is van belang dat met name in de H. Pater Damiaanparochie de samenwerking tussen de kernen wordt verbeterd en aangestuurd. Ook worden op bescheiden schaal nieuwe initiatieven ontwikkeld, zoals het initiëren van de Adventsactie tijdens de kerstmarkt te Goes.

3.5 Oecumenische verbanden

Vanuit verschillende groepen zijn er in het Samenwerkingsverband allerlei contacten op oecumenisch vlak. Soms zijn dat structurele, soms ook incidentele contacten. Vanuit het verleden zijn sommige verbintenissen met de protestantse broeders en zusters heel stevig geworden. Het is van belang om – in deze tijd van teruglopende betrokkenheid bij geloof en kerk – de onderlinge verbondenheid met de protestantse kerken te behouden en waar mogelijk uit te bouwen. Ook de interreligieuze ontmoeting met aanhangers van andere godsdiensten zou een plaats moeten krijgen in het 'bewoonbaar maken van onze wereld' (= oecumene).

Doelstellingen voor de komende jaren:

- Ondersteuning en toerusting van vrijwilligers die bezoekwerk verrichten, versterking van hun spirituele identiteit. Bewustmaking van parochianen, dat zij dit 'namens de kerk' doen.
- Besluitvorming omtrent aanwijzen van parochiekerken en kerken. Daarbij tevens rekening houden met de meer beperkte inzet van beroepskrachten en vrijwilligers.
- Bundeling van activiteiten op het gebied van de sacramentencatechese.
- Versterking van de contacten met de scholen in de H. Maria Parochie Walcheren (indien mogelijk wegens verminderde inzetbaarheid van pastorale beroepskrachten).
- Bundeling van krachten en activiteiten binnen het werkgebied van de Caritas, met name in de H. Pater Damiaanparochie. Het 'ieder-voor-zich-'denken in de parochiekernen belemmert een sterkere inzet op de *gezamenlijke* diaconale opdracht van de kerk. Het team spant zich in om op diaconaal terrein nieuwe impulsen aan te reiken.
- In oecumenisch verband dient gezocht te worden naar meer samenwerking op het gebied van catechese en diaconie. Oecumenische vieringen hebben een sterke traditie in Zeeland, die van harte ondersteund moeten blijven.
- Jaarlijkse evaluatie van deze doelstellingen door pastoraal team en besturen.

4 Besturen

4.1 H. Maria Parochie Walcheren

Het bestuur van de parochie is samengesteld uit zes personen: voorzitter, vicevoorzitter, secretaris, penningmeester en twee algemene leden. De pastoor van de parochie is qualitate qua de voorzitter. De overige functies worden vervuld door parochianen, die vanuit hun achtergrond, ervaring en belangstelling de gewenste expertise kunnen inbrengen en voldoende tijd beschikbaar kunnen stellen om de parochie naar behoren te kunnen besturen. Het bestuur kan zich laten bijstaan door adviseurs.

Het bestuur vergadert 10 tot 11 keer per jaar. De overige tijdinvestering is wisselend en afhankelijk van wat in de bestuursvergaderingen is besloten en/of wat aan de orde is. Het parochiebestuur weet zich door vele honderden vrijwilligers gesteund in de zorg voor een goede dagelijkse gang van zaken (zie ook 5.1 en het daar genoemde Beleidsplan Vrijwilligers).

In de H. Maria Parochie Walcheren zijn er geen parochiekerncommissies, maar wel 50 verschillende werkgroepen. De aanwezigheid van de teamleden bij werkgroep vergaderingen zal onderling afgesproken moeten worden en kan alleen op verzoek worden gerealiseerd.

Er is een kerngroep OLV, die namens het parochiebestuur overzicht op en contact met werkgroepen houdt.

4.2 Heilige Pater Damiaanparochie

Het bestuur is bij de fusie in 2013 samengesteld uit vertegenwoordigers namens de parochiekernen. Uit hun midden werden vicevoorzitter, secretaris en penningmeester gekozen. De pastoor van de parochie is qualitate qua de voorzitter.

De fusie is tot stand gekomen op basis van de voortgaande vitaliteit en zelfdragendheid van de parochiekernen. In de praktijk blijkt echter dat de zelfstandigheid van de kernen – binnen het geheel van de parochie – zwaarder weegt dan de onderlinge verbondenheid tussen de kernen. Mede vanuit wat is geformuleerd in hoofdstuk 2 (Op weg naar versterking), dient gestreefd te worden naar een bestuur dat zich eerst en vooral verantwoordelijk voelt voor het goed functioneren van de parochie *als geheel*. Dat vraagt om een bemensing van het bestuur op basis van specifieke kunde en kwaliteit van bestuurders, meer dan een samenstelling op basis van representatie van een parochiekern of de communicatie met een parochiekern. Deels is dit streven reeds gerealiseerd voor bijvoorbeeld de functie van vicevoorzitter, secretaris en penningmeester, deels door de overige (hoofdzakelijk uit de parochiekernbesturen afkomstige) bestuursleden te belasten met parochiebrede portefeuilles op hun expertisegebieden. De communicatie over en weer tussen bestuur en parochiekernen moet dan gerealiseerd worden middels het zogeheten clusteroverleg, maar ook door bijvoorbeeld het rondsturen van een publicatieverslag van de bestuursvergaderingen.

Doel van de *parochiekerncommissie* is om de dagelijkse gang van zaken binnen de parochiekern te coördineren en aan te sturen. Het beleid dat door het parochiebestuur is vastgesteld (na overleg in het clusteroverleg, zie hieronder), wordt door de parochiekerncommissie ten uitvoer gebracht. De parochiekerncommissie faciliteert de activiteiten van kernen en werkgroepen, voor zover die niet over de hele breedte van de parochie worden aangestuurd vanuit het parochiebestuur en het pastorale team.

Doel van het *clusteroverleg* is om de communicatie tussen parochiebestuur en pastoraal team enerzijds en de geclusterde parochiekernen anderzijds te stroomlijnen en zo efficiënt mogelijk te laten verlopen. Om de vergaderdruk niet nodeloos te verhogen kan ernaar gestreefd worden dat de vergaderingen van het clusteroverleg in mindering komen op het aantal vergaderingen van de parochiekerncommissies. Daarnaast is het doel van het clusteroverleg ook, dat de onderlinge verbondenheid en samenwerking tussen de parochiekernen wordt versterkt (zie hoofdstuk 2). Daarom is het raadzaam de voorzitters van alle parochiekerncommissies een of twee maal jaarlijks bijeen te roepen (door bestuur en pastoraal team) voor onderling overleg.

Pastores zullen alleen de vergaderingen van de parochiekerncommissies bijwonen als de agenda dat vereist. Voor het overige zullen zij de communicatie met de kernen laten verlopen via het clusteroverleg, dat deels nog gevormd moet worden. In het cluster West wordt samenwerking gezocht tussen 's-Heerenhoek, Heinkenszand en Lewedorp, in het cluster Zuid tussen Hansweert, Kwadendamme en Ovezande en in het cluster Noord tussen Goes en Zierikzee. De verdeling tussen de pastores met betrekking tot het bijwonen van het clusteroverleg wordt nader afgesproken.

4.3 Samenwerkingsverband Boven de Schelde

Middels een door de bisschop van Breda goedgekeurde overeenkomst van 23 september 2013, is er een regulier overleg tussen de besturen van de H. Maria Parochie Walcheren en de H. Pater Damiaanparochie. In dit besturenoverleg worden zaken geregeld die betrekking hebben op het gezamenlijk pastorale beleid en op het regelen van de financiering van het pastorale team. Dit parochieplan maakt onderdeel uit van het gezamenlijk vorm te geven beleid. Daarbij worden de besturen geadviseerd door de stafmedewerker van het vicariaat.

Doelstellingen voor de komende jaren:

- In de H. Pater Damiaanparochie wordt gestreefd naar een bestuurssamenstelling die is gebaseerd op de kwalitatieve inbreng van bestuursleden. Daartoe moet het deels nog te vormen clusteroverleg (waarin de parochiekernen, het bestuur en het pastorale team zijn vertegenwoordigd) borg staan voor een goede communicatie over en weer.
- In de parochiebesturen wordt jaarlijks getoetst of de doelstellingen van dit parochieplan in voldoende mate en in het juiste tempo worden gerealiseerd.

5 Vrijwilligers en beroepskrachten

5.1 Vrijwilligers

In 2017 waren er 825 vrijwilligers actief in de H. Pater Damiaanparochie en 398 in de H. Maria Parochie Walcheren (1.223 in totaal). Dit aantal zal naar verwachting in 2022 zijn gedaald tot rond de 750. Dat betekent, dat werkgroepen en koren hun activiteiten moeten aanpassen aan de personele mogelijkheden. Taken en werkzaamheden zullen gebundeld moeten worden (bijvoorbeeld koren), of slechts in verminderde mate dan wel in het geheel niet meer mogelijk zijn. In samenspraak met het pastorale team wordt bekeken wat in dit verband wenselijk en mogelijk is.

Bovendien moet op korte termijn bekeken worden, op welke wijze vrijwilligers toegerust kunnen worden om hun taken uit te voeren. Denk ook aan de ondersteuning van het pastorale team op het vlak van catechetische activiteiten. De toe- en opleiding, om als pastoraal assistent deze taken te verrichten, zal met de nodige voortvarendheid ter hand genomen moeten worden. Daarnaast kunnen vrijwilligers een aantal coördinerende werkzaamheden op zich nemen, zoals wellicht het samenstellen van het rooster voor de pastorale teamwacht.

De H. Maria Parochie Walcheren heeft in haar bestuursvergadering van 5 september 2018 een uitvoerig Beleidsplan Vrijwilligers vastgesteld, waarin de doelstellingen, de taakomschrijving en de verantwoordelijkheden van vrijwilligers, pastorale beroepskrachten en bestuur – in hun onderlinge samenhang – zijn vastgelegd. Het Beleidsplan Vrijwilligers is als bijlage 2 opgenomen bij dit Parochieplan.

5.2 Beroepskrachten

We gaan ervan uit, dat het pastorale team (de actieve beroepskrachten) tot 2022 een omvang van minimaal 3,8 fte (na invulling van de vacature) heeft. Daarnaast kan – zolang zij beschikbaar zijn, c.q. zich beschikbaar stellen – een beroep worden gedaan op drie emeriti. Daarnaast kan het pastorale team zich verheugen in de beschikbaarheid van de teamassistente voor 20 uur per week. Het besef wordt de laatste tijd sterker, dat het vervullen van deze functie door één persoon een grote kwetsbaarheid vertoont. Versterking/aanvulling is zeer wenselijk. Ook enkele gekwalificeerde mensen ondersteunen de pastorale taken van het team. Denk daarbij aan mensen die op grond van ervaring en pastorale toerusting, meedenken en allerlei pastorale activiteiten ondersteunen. Verder is er in de H. Pater Damiaanparochie een aantal organisten in dienst bij de parochie.

Het is noodzakelijk dat er een scenario wordt ontwikkeld om de werkzaamheden op te vangen of anders te verdelen, wanneer een van de beroepskrachten plotseling uitvalt door ziekte of anderszins.

5.3 Ondersteuning

Met het oog op de toekomst moet verdisconteerd worden, dat de veranderingsprocessen in met name de H. Pater Damiaanparochie zeer complex zullen zijn. Deze veranderingsprocessen hebben betrekking op de inzetbaarheid en professionalisering van de eigen beroepskrachten en op de besprekingen rond het bepalen van het aantal kerken in de parochie.

Met betrekking tot de ondersteuning van de pastorale beroepskrachten en van de vrijwilligers zullen daarnaast enkele zaken worden nagestreefd die het werk en het welzijn van de beroepskrachten en de vaardigheden van de vrijwilligers ten goede moeten komen:

5.3.1 Twee keer per jaar gaat het team (met teamassistente) 'erop uit' voor onderlinge inspiratie en teambuilding.

5.3.2 De vrije dag van de vier beroepskrachten (na invulling van de vacature) wordt slechts bij hoge uitzondering doorbroken. Het is noodzakelijk om zuinig te zijn op de beroepskrachten en ook zichzelf moeten daarop toezien.

5.3.3 De toerusting van vrijwilligers op het gebied van liturgie, catechese, diaconie en administratie moet een voortdurend punt van aandacht zijn vanuit zowel het pastorale team als de verantwoordelijke bestuurders.

Doelstellingen voor de komende jaren:

- Het pastorale team moet op korte termijn op sterkte worden gebracht tot een taakomvang van minimaal 3,8 fte.
- Pastorale beroepskrachten zien erop toe, dat hun persoonlijke professionele ondersteuning in voldoende mate wordt geborgd. Dit wordt geëvalueerd in de welzijns- en functionerings-gesprekken die regelmatig worden gehouden.
- De inzet en de beschikbaarheid van vrijwilligers en beroepskrachten en vrijwilligers wordt jaarlijks geëvalueerd door het pastorale team en de beide besturen.
- Vrijwilligers moeten worden toegerust voor taken op het gebied van catechese, diaconie en liturgie. Een toerustingsplan moet eind 2019 zijn beschreven.
- In de H. Pater Damiaanparochie wordt bestudeerd of en in welke mate het vrijwilligersbeleid van de H. Maria Parochie Walcheren ook van toepassing kan worden verklaard op de eigen vrijwilligers.
- Tegelijk moet kritisch gekeken worden of, en zo ja welke taken nog vervuld kunnen worden gezien de terugloop van het aantal vrijwilligers. Er zullen keuzes gemaakt dienen te worden in het aantal vieringen per locatie, het aantal locaties, het toerusten van lekenvoorgangers enz.

6 Financiën

6.1 Samenwerkingsverband Boven de Schelde

6.1.1 *Uitgaven voor het pastorale team en overige personeelskosten*

Binnen het Samenwerkingsverband Boven de Schelde is er één pastoraal team. Voor de verdeling van de kosten van dit team is er een verdeelsleutel afgesproken.

Bij aanvang van het Samenwerkingsverband bestond het team uit 2 priesters, 4 pastoraal werk(st)ers en 2 teamassistentes. Deze aantallen zijn sedertdien fors gewijzigd. Eind 2016 vertrok een pastoraal werker, in 2017 vertrok een teamassistente, per 1 juli 2018 ging een pastoor met emeritaat. Daarnaast is eind 2018 nog een pastoraal werkster met pensioen gegaan. Als gevolg hiervan zijn de kosten van het pastorale team gedaald. Dit heeft uiteraard ook gevolgen voor de uitgaven aan overige personeelskosten, zoals de kosten van assistentie door o.a. emeriti. Onder de overige personeelskosten vallen ook de declaraties van dirigenten/organisten. In de H. Pater Damiaanparochie is er sprake van een relatief groot aantal vrijwilligers die een vrijwilligersvergoeding ontvangen. Ook zijn er dirigenten/organisten die of op de loonlijst staan of als kleine zelfstandige hun declaraties indienen.

6.1.2 *Invulling vacature*

Het Bisdom Breda heeft aangegeven dat er volgens de gehanteerde normen ruimte is voor 1,0 fte. Gehoopt wordt dat deze vacature binnen afzienbare tijd ingevuld kan worden.

6.1.3 *Het juiste accent*

Het hoofdstuk financiën vormt niet toevallig de koppeling tussen personeel (hoofdstuk 5) en gebouwen (hoofdstuk 7). Want in de praktijk gaan vaak veel aandacht en financiële middelen uit naar de zichtbaarheid van de kerk in de vorm van gebouwen. Maar wat minder zichtbaar is, namelijk het feitelijke pastorale werk door beroepskrachten en vrijwilligers, is in wezen veel belangrijker dan de gebouwen die voor het grootste deel van de tijd niet in gebruik zijn. Kortom, de aandacht zou meer moeten verschuiven van 'stenen' naar 'mensen'. En dat zou ook in het financiële beleid van de parochies tot uiting moeten komen.

6.2 H. Maria Parochie Walcheren

6.2.1 *Uitgaven aan gebouwen*

Voor de gebouwen in Middelburg is aan de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) een opdracht voor inspectie gegeven. Voor de gebouwen in Vlissingen worden er gesprekken gevoerd met een projectontwikkelaar voor de herontwikkeling en herinrichting van de Onze Lieve Vrouwekerk. De kerken in Middelburg en Vlissingen en de toeristenkerken hebben mensen die zich bezig houden met het onderhoud.

6.2.2 *Toekomst*

De parochie heeft de afgelopen jaren al veel werk verzet om tot besparingen te komen. Daarnaast zijn er zorgen over de baten. Hoe kunnen de bijdragen uit hoofde van o.a. kerkbijdragen, collectes en opbrengsten van kerkelijke diensten op peil worden gehouden? Het ledenbestand 'vergrijsst'.

6.3 H. Pater Damiaanparochie

6.3.1 *Uitgaven aan gebouwen*

De parochie kent een relatief groot aantal monumentenpanden die uiteraard veel zorg en onderhoud nodig hebben. De gebouwen zijn in een redelijk tot goede staat van onderhoud.

6.3.2 *De toekomst*

* Besparingen

De parochie heeft in het algemeen al heel veel werk verzet om tot besparingen te komen. Als voorbeelden noemen wij hierbij de energiecontracten en kopieerwerk. Het rendement op het te beleggen vermogen van de parochie is momenteel laag. Bij het Bisdom kan nog worden be-

legd voor 2,25% (2017) maar bij de banken is het rendement op sparen haast nihil.

* Inkomsten

De inkomsten uit 'levend' geld zoals kerkbijdragen, misintenties, etc. gaan ook de laatste jaren fors onderuit. Dit heeft mede als oorzaak dat de betrokkenheid bij de kerk onder de jongeren terugloopt en ook veel ouderen de kerk de rug toekeren.

Door een meer intensieve inzet van de middelen van de Actie Kerkbalans zal gepoogd moeten worden om de inkomsten minder te laten dalen dan wel op peil te houden. Het is van belang dat het parochiebestuur het voortouw neemt om te komen tot een meer efficiënte en meer effectieve inkomstenwerving. De parochiekernen en de parochiekerncommissies zullen daarbij actief en stimulerend mede zorg dragen voor de uitvoering van deze fondsenwerving.

6.4 Prognoses en ontwikkelingen

Het is moeilijk om in de toekomst te kijken. De verwachting is evenwel gerechtvaardigd, dat de financiële situatie in beide parochies minder sterk zal worden. In onderstaand overzicht worden de resultaten over de jaren 2014-2017 van beide parochies weergegeven:

	2014	2015	2016	2017
H. Maria Parochie Walcheren	- € 23.882,00	- € 17.747,00	- € 6.271,00	+ € 15.609,98
H. Pater Damiaanparochie	- € 109.173,07	- € 42.203,68	- € 77.112,34	+ € 442,21

De positieve resultaten in 2017 zijn voornamelijk toe te schrijven aan het uitblijven van de vervulling van de vacature, waardoor de loonbetaling gunstiger uitviel. Een positief financieel beeld betekent in dit verband dat de druk op het pastorale team eerder verzwaard wordt.

Er zijn geluiden te horen, dat het samenvoegen van financiën de lokale betrokkenheid van parochianen zou verminderen. Als dat zo is, dan moet vastgesteld worden dat de onderlinge solidariteit nog onvoldoende tot bewustzijn is gekomen. Bovendien zou het getuigen van een opvatting, dat 'de kerk van ons' is terwijl juist de gedachte moet zijn, dat 'wij van de kerk' zijn³. Bovendien: het is niet onze kerk, maar Gods kerk.

Doelstellingen voor de komende jaren:

- Onder verantwoordelijkheid van de penningmeester (of ander bestuurslid) wordt per parochie een werkgroep gevormd die zich specifiek bezighoudt met het vergroten van inkomsten en het werven van fondsen. Een en ander dient ook samen te hangen met een goede pr.
De volgende mogelijkheden kunnen hierbij in beeld komen:
 - meer werk maken van periodieke giften bij de campagne Kerkbalans
 - meer werk maken van het behouden van jonge gezinnen voor de Kerkbalans
 - gerichte wervingsbrieven (doelgroepen)
 - vinger aan de pols als parochianen hun geregelde bijdrage niet overmaken
 - aandacht vragen voor legaten voor de parochie
 - vergroting van inkomstenwerving via verkoop van advertenties in het parochieblad
- In de H. Pater Damiaanparochie dient beleid te worden ontwikkeld t.a.v. het terugdringen en afbouwen van de vrijwilligersvergoedingen.
- Door middel van het bespreken en vaststellen van de jaarrekening en de begroting wordt jaarlijks in beide besturen geëvalueerd in hoeverre bovenstaande doelstellingen worden gehaald dan wel moeten worden bijgesteld.

3 Deze misschien wat cryptische gedachte is ontleend aan een wijsheid van de Australische Aboriginals: 'De aarde is niet van ons, maar wij zijn van de aarde'.

7 Gebouwen

7.1H. Maria Parochie Walcheren

7.1.1 Algemeen

Als gesproken wordt over parochiële kerkelijke gebouwen worden daarmee niet alleen de kerken bedoeld maar alle gebouwen, die ten dienste staan van de parochie in de ruimste zin van het woord. Het meest recente concept-gebouwenplan voor de parochie dateert van 19 januari 2015. De bisschop heeft verzocht om uitvoering te geven aan dit conceptplan en het definitieve plan pas vast te stellen als er duidelijkheid is over de herontwikkeling en herinrichting van de Onze Lieve Vrouwe-kerk te Vlissingen.

7.1.2 Beheer van gebouwen

De H. Maria Parochie Walcheren kent geen gebouwencommissie. Voor de opstelling van vorengenoemd gebouwenplan is een tijdelijke gebouwencommissie gevormd, die inmiddels opgeheven is. De kerken in Middelburg en Vlissingen en de toeristenkerken hebben mensen die zich bezighouden met het onderhoud. Daarnaast is er in het kerkbestuur een lid met het aandachtsgebied Gebouwen.

7.1.3 Kerkgebouwen

Zowel in Middelburg als in Vlissingen staan een kerk en een pastorie. Bij de pastorie in Vlissingen behoort ook een garage. Voor de gebouwen in Middelburg is aan SCEZ een opdracht voor een inspectie gegeven. Voor de gebouwen in Vlissingen zijn er gesprekken met een projectontwikkelaar over de herontwikkeling en herinrichting van de Onze Lieve Vrouwe-kerk. De toeristenkerken staan in Dishoek, Domburg, Vrouwenpolder en Zoutelande. Aan de kerk in Zoutelande is een (kleine) pastorie aangebouwd.

In de kerk in Domburg vinden het gehele jaar vieringen plaats, in de maanden juli en augustus op zon- en (kerkelijke) feestdagen en in de andere maanden van het jaar op zaterdag. In Dishoek, Vrouwenpolder en Zoutelande vinden de vieringen plaats van het voorjaar tot in september.

In het vorengenoemde gebouwenplan van de H. Maria Parochie Walcheren (d.d. 19 januari 2015) is ten aanzien van de toeristenkerken het volgende advies opgenomen: '8. De strandkerken (nu toeristenkerken genoemd) kunnen in tact blijven zolang deze zichzelf financieel kunnen blijven bedruipen en het onderhoud gefinancierd kan worden uit de geormerkte voorzieningen groot onderhoud. Uit oogpunt van (in de toekomst) beschikbare pastorale zorg zullen de strandkerken meer dienen te gaan samenwerken.' In een brief van 31 maart 2015 van het Bisdom van Breda (reactie op gebouwenplan) wordt vermeld: 'We volgen u in uw visie met betrekking tot de strandkerken (advies 8).'

7.1.4 Toekomst

Over de toekomstige bestemming van de H.H. Petrus en Pauluskerk te Middelburg en de Onze Lieve Vrouwe-kerk te Vlissingen, moet het bestuur van de H. Maria Parochie Walcheren een plan opstellen, voorzien van een tijdlijn. In dat plan dient aangegeven te worden hoe het gebruik van de kerkgebouwen per ultimo 2022 wordt voorzien.

7.2H. Pater Damiaanparochie

7.2.1 Algemeen

Als gesproken wordt over parochiële kerkelijke gebouwen worden daarmee niet alleen de kerken bedoeld maar ook de pastorieën, mortuaria, bergingen, enz. Een verantwoord beheer en onderhoud van gebouwen vergt een gedegen kennis van de onderhoudsstaat van de gebouwen. Daartoe werd gebruik gemaakt van zelf opgestelde plannen door parochiekernen, al dan niet gebaseerd op door deskundigen gedane inventarisaties, dan wel door de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) periodiek opgestelde 0-metingen en bouwkundige inspectiegegevens van het bisdom, zoals de zogenaamde Brink quickscan.

De beschikbare informatie was allerm minst uniform en betrouwbaar. Om die reden is op 18 april 2016, na machtiging van de bisschop, besloten om de SCEZ opdracht te geven om met ingang van 2017 de bouwkundige staat van alleen de kerken, voor een periode van 10 jaar, in beeld te brengen, uitgesplitst in functionele en niet-functionele gebreken. Bewust zijn de andere kerkelijke gebouwen buiten het onderzoek gehouden omdat wetenschap daarover in eerste instantie niet van essentieel belang lijkt te zijn als het gaat om beleidsmatige beslissingen inzake een al dan niet blijvend gebruik van kerken. Een langere periode dan 10 jaar doet teveel afbreuk aan juistheid en betrouwbaarheid. Het onderzoek is in 2017 uitgevoerd en de resultaten zijn bijeengebracht in een rapport. De functionele kosten zijn geraamd op € 1.345.493,- en de niet-functionele kosten op € 479.602,-.

7.2.2 Gebouwencommissie

De H. Pater Damiaanparochie kent een gebouwencommissie die is samengesteld uit vertegenwoordigers van alle parochiekernen. De gebouwencommissie adviseert het bestuur, gevraagd of ongevraagd, over het beheer en onderhoud van alle kerkgebouwen.

7.2.3 Kerkgebouwen

De gebouwencommissie heeft de hiervoor genoemde onderzoeksopdracht aan de SCEZ begeleid. Voorts heeft de gebouwencommissie, met medewerking van deskundigheid uit de parochiekernen, de bouwkundige staat van de andere dan onder 'Algemeen' genoemde gebouwen in kaart gebracht, exclusief bergingen en mortuaria. Het geheel is versterkt met tal van essentiële beheergegevens van alle gebouwen, wederom exclusief bergingen en mortuaria. In bijlage 3 (Overzicht kerkgebouwen) is die informatie bijeen gebracht, inclusief de belangrijkste resultaten van het SCEZ-onderzoek.

De kerken in Goes, 's-Heerenhoek, Heinkenszand, Kwadendamme en Zierikzee staan te boek als rijksmonument waarvoor BRIM subsidies lopen. De kerken in Ovezande en Lewedorp zijn als gemeentelijk monument aangewezen.

7.2.4 Parochiekernen

Kerkgebouwen staan in Goes, Hansweert, 's-Heerenhoek, Heinkenszand, Kwadendamme, Lewedorp, Ovezande en Zierikzee. In Burgh-Haamstede staat een zogenaamde toeristenkerk. Naast de kerken in 's-Heerenhoek, Heinkenszand, Kwadendamme, Lewedorp, Ovezande, Zierikzee en Burgh-Haamstede staan pastorieën, al dan niet verhuurd aan derden. Aan de kerken in Goes en Hansweert zijn in het verleden vergaderruimten gebouwd. De vergaderruimten beperken zich overal tot ca. 20 personen, behalve in Goes, Lewedorp en Zierikzee. Daar is ruimte voor ca. 50 personen.

7.2.5 Begraafplaatsen

In de parochiekernen 's-Heerenhoek, Heinkenszand, Kwadendamme, Lewedorp en Zierikzee worden, onder verantwoordelijkheid van de parochie, begraafplaatsen geëxploiteerd. Op die begraafplaatsen staan bergingen c.a. In Heinkenszand en 's-Heerenhoek staan mortuaria. Betrouwbare bouwkundige en beheer informatie van bergingen en mortuaria is niet beschikbaar. In dit stadium wordt dat niet als een gemis beschouwd.

7.2.6 Onderhoudsverplichtingen derden

Onderhoudsverplichtingen door gemeenten voor torenuurwerken bestaan er in Hansweert, 's-Heerenhoek, Kwadendamme en Lewedorp. De gemeente Schouwen-Duiveland heeft een onderhoudsverplichting voor de tuin bij de kerk in Burgh-Haamstede.

7.2.7 Toekomst

Zoals aangegeven onder 3.2 zullen op termijn één parochiekerk en andere kerken in de H. Pater Damiaanparochie in gebruik blijven (afgezien wellicht van kerken met een kapelfunctie). Dat betekent, dat een plan moet worden opgesteld om de daaraan verbonden consequenties van het uitvoeren van nodige onderhouds- en herstelwerkzaamheden in kaart te brengen. Zorgvuldig moet bezien worden wat met de rechten en plichten van de al verkregen BRIM-subsidies wordt gedaan

Doelstellingen voor de komende jaren:

- In de H. Maria Parochie Walcheren dient per 2022 duidelijkheid te zijn over de bestemming van de H.H. Petrus en Pauluskerk te Middelburg en de Onze Lieve Vrouwekerk te Vlissingen.
- In de H. Pater Damiaanparochie dient per 2022 helderheid te zijn over het aanwijzen van de parochiekerk en de kerkgebouwen die als 'kerk' gebruikt zullen worden.
- In beide parochies moet het bestuur helderheid verschaffen, eventueel met behulp van een bestuurscommissie, over de herbestemming van gebouwen (zowel kerken als overige gebouwen) die niet meer als zodanig gebruikt zullen worden.
- In beide parochies moet worden gewerkt aan een onderhoudsplan, dat overeenkomt met de hierboven beoogde situatie. De rechten en plichten ten aanzien van de BRIM-subsidies moeten in dit kader worden meegewogen.

8 Communicatie

8.1 Algemeen

Voor een goed functioneren van de twee afzonderlijke parochies en van het Samenwerkingsverband BdS is een doeltreffende communicatie van groot belang. Communicatie betreft zowel de verzorging van de interne communicatie (contact over en weer tussen bestuur, team, vrijwilligers, parochianen), als van de externe (waaronder de publiciteit van de parochie). Er zijn verschillende media beschikbaar om deze communicatie tot stand te brengen: een website voor iedere parochie (sommige parochiekernen in de H. Pater Damiaanparochie hebben een eigen website), parochiegids, parochieblad, persberichten in de weekbladen en wijkbladen, (digitale) nieuwsbrieven of mededelingenvellen en ook informatieavonden. Het is in dit verband van belang om goed na te denken over de nieuwswaardigheid van de parochie en over de positionering in de samenleving. Hoe kan de parochie – en waar zij voor staat – beter, meer relevant en op het juiste moment in de publieke aandacht gebracht worden?

8.2 Communicatiecommissie

Momenteel wordt de communicatie in en door de huidige parochies vanuit verschillende (werk)groepen en personen verzorgd. Om de communicatiestromen in goede banen te leiden is het aan te bevelen, dat er vanuit de parochiebesturen één Communicatiecommissie wordt samengesteld. Twee bestuursleden en een lid van het pastoraal team worden lid van deze commissie, naast enkele parochianen die affiniteit hebben met het parochieblad, de website en de nieuwsbrieven. Ervaring, praktisch inzicht en kennis van het beleid en het functioneren van de parochie worden zo gebundeld.

8.3 Communicatieplan

De Communicatiecommissie stelt in 2019 een communicatieplan op waarin het communicatiebeleid voor de komende planperiode 2019-2022 van de beide parochies wordt vastgelegd. Na vaststelling van dit plan door de beide besturen ziet de Communicatiecommissie toe op de goede uitvoering ervan. Ze onderhoudt daartoe contacten met de werkgroepen (redacties) en vrijwilligers die voor beide parochies zorg dragen voor de uitvoering van de communicatie.

Het communicatieplan geeft aan wat en hoe, door wie en aan wie wordt gecommuniceerd in de parochie. De doelgroepen van de communicatie (vrijwilligers, actieve parochianen, specifieke doelgroepen, incidentele bezoekers, alle parochianen en alle inwoners van Walcheren en van De Bevelanden en Schouwen-Duiveland) komen zo in beeld, alsook de media die gehanteerd worden en degenen die de communicatie verzorgen (bestuur, team, redacties, werkgroepen, secretariaten, personen).

8.4 Perswoordvoering

Er wordt per parochie één persoon aangewezen die als contactpersoon fungeert tussen de pers en de parochie. Deze contactpersoon is geen woordvoerder, maar inventariseert de persvraag en zoekt de verantwoordelijke persoon binnen de parochie. Door anderen in de parochie wordt naar hem of haar verwezen bij vragen van de pers.

8.5 Communicatielijnen

De communicatielijnen tussen bestuur, pastoraal team en de afzonderlijke werkgroepen wordt weergegeven in een organogram: voor iedere parochie één (zie bijlage 4).

Doelstellingen voor de komende jaren:

- Toezien op goede en transparante communicatie naar en met werkgroepen, parochiekernen en parochianen over de te ondernemen stappen die in dit plan zijn aangegeven
- Ontwikkelen van een communicatieplan (gereed medio 2019), waarin de onderscheiden stappen hiertoe worden omschreven.
- Jaarlijkse evaluatie van deze doelstelling door pastoraal team en besturen.

Bijlage 1: Reactie bisdom op gesprek over concept pastoraal plan d.d. 23 mei 2017

Geachte pastoors, leden van het pastoraal team en leden van de besturen,

Op 22 maart sprak een delegatie van de bisdomleiding met de leden van het pastoraal team 'Boven de Schelde' en een afvaardiging van uw besturen over het concept pastoraal plan dat u aan de bisschop had aangereikt.

U schreef dit plan omdat de looptijd van eerdere plannen verstreken was. In de toelichting van pastoor van Hees op het plan hoorden we dat de ontwikkeling ervan – met de ondersteuning van Cas van Beek – een positieve impuls voor de teamvorming betekende, en dat de besturen met het plan konden instemmen. Inmiddels hebt u een begin gemaakt met de implementatie van het plan, minstens wat betreft de invulling van de zondagsvieringen.

We mochten een constructief en open gesprek met u voeren, waarvoor we u dankbaar zijn.

In deze brief reik ik thema's aan die in het gesprek aan de orde kwamen en die van belang zijn voor het vervolg.

Parochieplan – pastoraal plan – gebouwenplan

Er bleek onduidelijkheid te bestaan over de benamingen en bedoelingen van verschillende soorten plannen.

Bij een parochieplan gaat het om een integraal plan dat het pastoraal en parochieel beleid voor de komende jaren beschrijft, en dat aangeeft welke concrete stappen daarvoor op de korte termijn gezet worden. Het parochieplan benoemt zo het voorgenomen beleid op de beleidsterreinen Geloof, Pastoraat, Personeel, Financiën, Gebouwen en Besturen. Vaak voegen parochies er een paragraaf Communicatie aan toe. In het parochieplan blijkt de samenhang tussen de – elkaar beïnvloedende – keuzes op de verschillende beleidsterreinen. In de speciale analecta van 2012 is summier opgenomen waar een parochieplan aan moet voldoen.

Een gebouwenplan beschrijft de keuzes met betrekking tot de gebouwen van de parochie, soms als apart document, soms als onderdeel van het integrale parochieplan. Uw beide parochies hebben een gebouwenplan. Het gebouwenplan van de Pater Damiaanparochie heeft een looptijd tot 2019. In de speciale analecta van 2013 vindt u nadere informatie over het gebouwenbeleid en de opzet van een gebouwenplan.

Een pastoraal plan betreft vaak de paragrafen Geloof en Pastoraat uit een parochieplan, geschreven onder verantwoordelijkheid van het pastoraal team.

Balans tussen parochiekernen en de parochie

In het door u aangereikte pastoraal plan zet u in op de ontwikkeling van één geloofsgemeenschap Boven de Schelde én op de lokale geloofsgemeenschappen/parochiekernen.

We spraken over de goede balans tussen de inzet voor de éne parochie en voor de individuele kernen. De opbouw van de éne parochie zou in onze ogen prioriteit moeten hebben (overigens: in het samenwerkingsverband Boven de Schelde kan het daarbij om twee parochies blijven gaan). We kregen de indruk dat u in de feitelijke keuzes prioriteit geeft aan (het in stand houden van) de individuele kernen.

We hebben u gevraagd te bevorderen dat vitaliteit in en van de kernen wordt gebundeld. Sterke kanten van de éne kern kunnen voor het geheel van de parochie ingezet worden. De ontwikkeling van de éne Mariaparochie en de éne Pater Damiaanparochie vraagt om heldere keuzes en om gerichte leiding door pastoraal team en parochiebesturen; de weg van de geleidelijkheid waar u naar verwees biedt daarvoor te weinig perspectief.

In dit verband spraken we ook over de ontwikkeling van de deelname aan het kerkelijk leven, en over het belang van goede prognoses daarbij. Ook spraken we over zichtbaarheid en inzetbaarheid van teamleden in het geheel van het samenwerkingsverband.

Bemensing pastoraal team

Zoals u aangaf is het pastoraal plan ambitieus, en vraagt het om goede bemensing van het team. U vroeg aandacht voor invulling van de vacature die in het team is ontstaan.

De extra inzet die u wilt realiseren op geloofsvorming en andere taken vraagt goede tijdbewaking. Teamleden willen de tijd die vrijkomt door een meer efficiënte invulling van de zondagsvieringen, of door het verminderen van vierin-

gen, aan die andere taken besteden.

Het is inderdaad juist om tijd die vrijkomt bij vermindering van liturgische taken niet aan vervangende liturgie te besteden, maar bijvoorbeeld aan diaconie, aan catechese of aan contact met scholen.

We onderkennen dat het pastoraal plan veel inzet vraagt van de teamleden.

Parochiebestuur – parochiekernen

Bij de vorming van de Pater Damiaanparochie is gekozen voor een zodanige bestuursinvulling dat de parochiekernen in het parochiebestuur 'vertegenwoordigd' zijn. Inmiddels zijn we vier jaar verder en wordt, ook omwille van het aftreden van bestuursleden, de invulling van het bestuur opnieuw doordacht.

Goede communicatie tussen parochiebestuur en parochiekerncommissies is van groot belang. De praktijk wijst uit dat dit goed gerealiseerd kan worden zonder dat elke parochiekern in een bestuur 'vertegenwoordigd' is. Voor de kwalitatieve invulling van een parochiebestuur kan het vasthouden aan een dergelijke koppeling een hindernis zijn. Het toelaten van toehoorders bij het parochiebestuur uit kernen die niet in het bestuur 'vertegenwoordigd' zijn hebben wij afgeraden. Het beperkt de gedachtewisseling en meningsvorming in het bestuur, en méér dan een blijk van vertrouwen zou het een tegemoetkoming aan lokaal wantrouwen zijn. Van belang is het om vanuit een heldere taakafbakening de wederzijdse informatie tussen bestuur en parochiekerncommissies goed te verzorgen, en om ook zo het vertrouwen in de juiste werking van bestuur en parochiekerncommissies te bevorderen.

Parochiekerk

We spraken met u over de al eerder geformuleerde wens van de bisschop om in uw parochies een of enkele parochiekerken aan te wijzen. U gaf aan dat u de tijd daartoe nog niet rijp acht. U meent dat het aanwijzen van de parochiekerk(en) de ontwikkeling van de éne parochie zou hinderen.

Wij denken daar anders over. In de parochiekerken wordt de liturgie van de Kerk gevierd voor (en door) de gehele parochie, en niet alleen voor (en door) de kern waarin de parochiekerk staat. De aanwijzing van de parochiekerk(en) geeft duidelijkheid over het feitelijk liturgisch aanbod en kan de parochieopbouw stimuleren. Laat de kernen met een parochiekerk de kernen zijn waar – voor de gehele parochie – altijd kwaliteitsvolle eucharistie is, en vier de eucharistie in de andere kerkgebouwen zo veel mogelijk.

Parochies in het bisdom hebben hun kerkgebouwen functies gegeven van parochiekerk, kerk of kapel. Het onderscheid hiertussen, en de mogelijkheden die dat biedt, kunnen we desgewenst nader toelichten.

Communicatie

Op meerdere momenten tijdens het gesprek kwam het belang van goede communicatie ter sprake. U investeert in de beide parochies daar al sterk in. U gaf aan dat de beide parochies meer van elkaar kunnen leren en (nog) meer samen kunnen optrekken bij de verzorging van de communicatie.

Goedkeuring en tijdpad

We concludeerden met u dat het van belang is om een integraal parochieplan te ontwikkelen voor uw samenwerkingsverband. De focus daarvoor zou de situatie in 2022 kunnen zijn: wat hebben de parochies dán nodig aan pastoraal aanbod, aan voorzieningen en aan bemensing, en hoe kunnen die wensen financieel onderbouwd worden? Dat vraagt ook om onderbouwing met heldere cijfers goede prognoses.

De komende jaren wilt u aan een dergelijk plan werken. Om de goede stappen te zetten op weg naar 2022, moet het beleid al eerder verwoord zijn. Dat past bij de eerdere vraag om in de loop van 2019 een visie op de gebouwen verwoord te hebben.

Desgevraagd hebben we onze ondersteuning toegezegd bij de ontwikkeling van dit integraal plan.

U vroeg hoe deze conclusie zich verhoudt tot de goedkeuring door de bisschop van het pastoraal plan dat u hebt aangereikt. We hebben u gevraagd om in de komende jaren volgens de contouren van dat plan (verder) te werken, en daarbij rekening te houden met de door ons aangereikte reacties. De bisschop heeft – na onze terugmelding van het gesprek met u – aangegeven dat hij het plan daartoe goedkeurt.

Graag groeten we u en wensen we u alle goeds,

drs G.H.M. Kok, bisschoppelijk gedelegeerde kerkopbouw

aa: drs. B.G. Hartmann, secretaris-generaal
drs. P.M.P. Verbeek, vicaris vicariaat Middelburg
drs. A.M.A. Wajj, benoemingenfunctionaris

* * *

Bijlage 2 Beleidsplan Vrijwilligers H. Maria Parochie Walcheren

Vanwege de omvang van dit document is het als aparte bijlage toegevoegd: 180905 beleidsplan vrijwilligers HMPW.pdf.

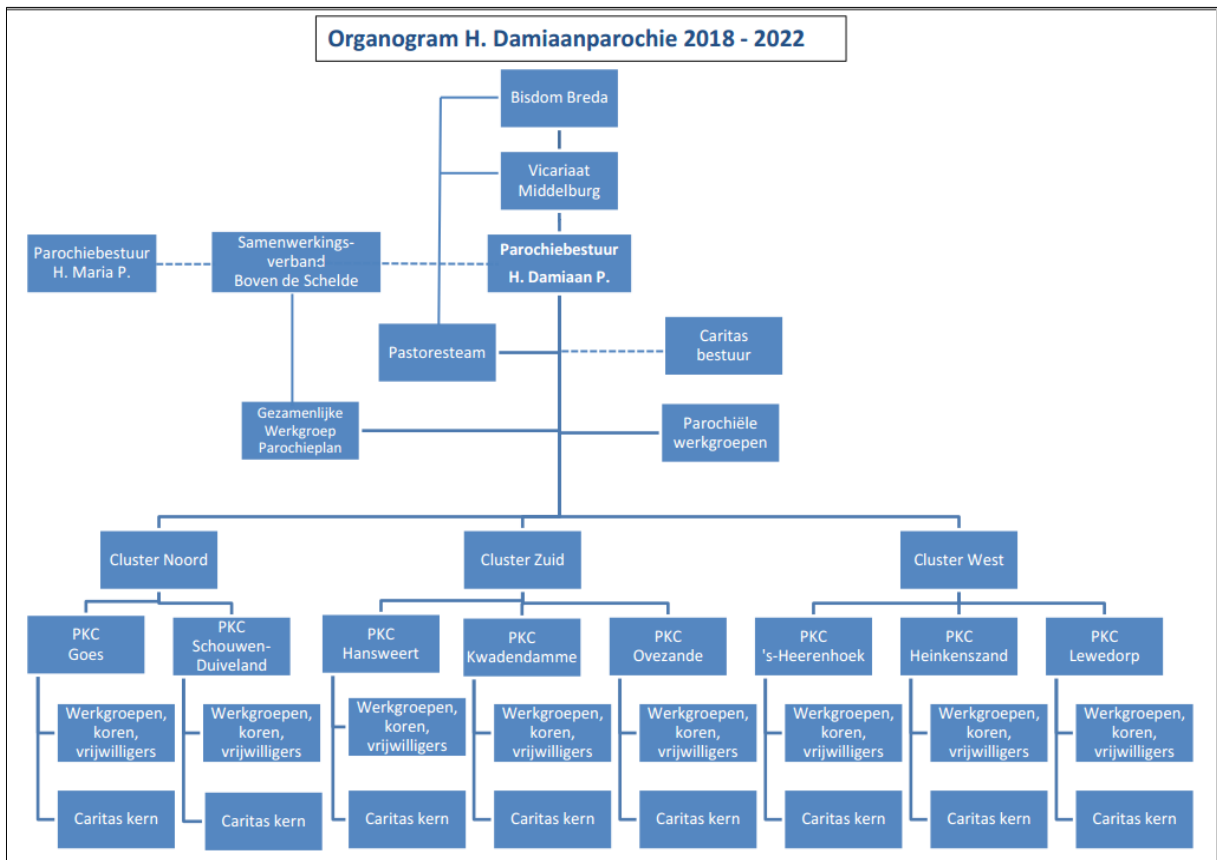
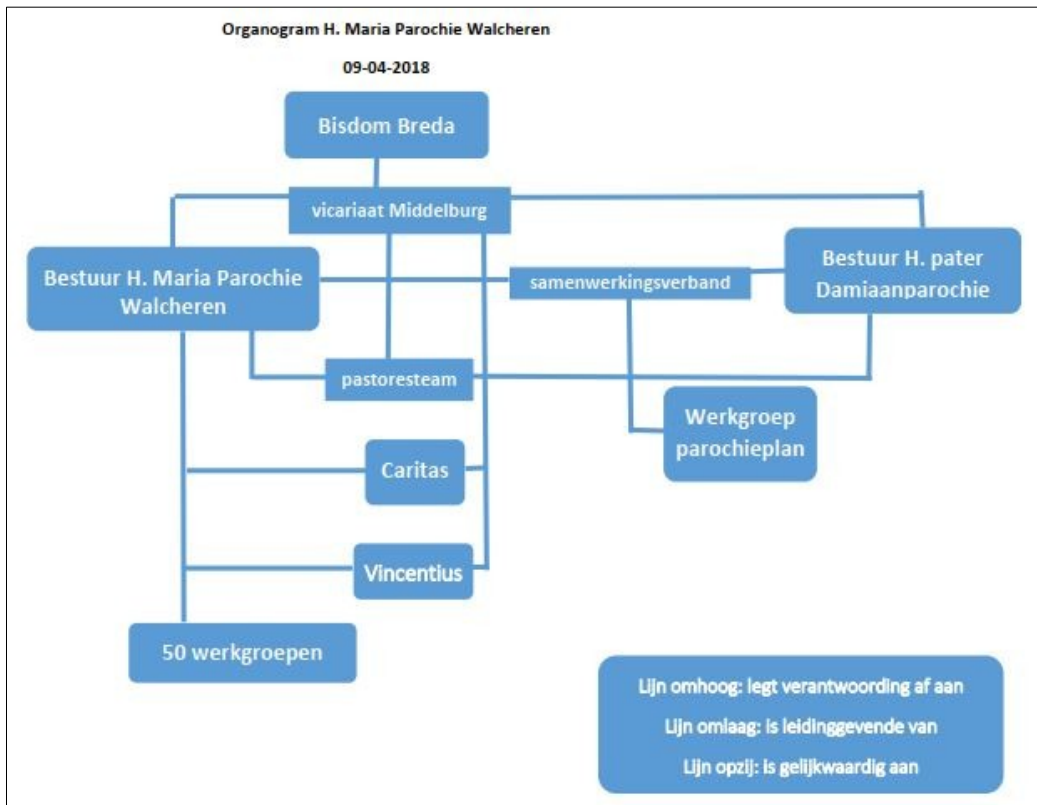
* * *

Bijlage 3: Overzicht kerkgebouwen

	Goos	Hansweert	s-Heerenhoek	Heinkensand	Kwadendamme	Lewedorp
Kerkgebouwen						
1. Rijksmonument	ja	neen	ja	ja	ja	neen
2. Bouwkundige staat	goed	goed	goed	goed	redelijk/goed	redelijk
3. Onderhoudsstaat	redelijk	redelijk	redelijk	redelijk	redelijk/goed	redelijk
4. Funct.instandhoudingskosten 2017-2027	€ 365.527,--	€ 71.097,--	€ 293.683,--	€ 77.389,--	€ 60.121,--	€ 135.227,--
5. Niet funct. Instandh. kosten 2017-2027	€ 170.555,--	€ 5.116,--	€ 59.963,--	€ 17.959,--	€ 127.442,--	€ 78.633,--
6. Aantal zitplaatsen	500	230	430	480	450	242
7. Geschikth. bij-ruimten verg./bijeenk.	goed	redelijk	redelijk	redelijk	redelijk	goed
8. Onderh. verpl.gem. toren (uurwerk)	niet	uurwerk	uurwerk	niet	uurwerk	uurwerk
						uurwerk
Vitaliteit						
1. Aantal geregisteerde parochianen 2017	7368	1788	1298	1900	1293	653
2. Aantal huishoudens 2017	5094	1176	649	962	439	392
3. Aantal bet. huish. parochiebijdr. 2017	849	180	421	370	228	134
4. Gemiddeld wekelijks kerkbezoek 2017	217	40	95	118	121	70
5. Omvang vrijwilligersbestand 2017	58	50	159	110	124	63
6. Gem. resultaat jaarrek. 2013-2017	€ -18.138,01	€ -9.288,87	€ -39.578,85	€ -10.897,03	€ -3.149,36	€ -341,42

	Ovezande	Zierikzee	Vlissingen	Middelburg
Kerkgebouwen				
1. Rijksmonument	neen	ja		
2. Bouwkundige staat	goed	goed		
3. Onderhoudsstaat	redelijk	goed		
4. Funct.instandhoudingskosten 2017-2027	€ 91.317,--	€ 92.967,--		
5. Niet funct. Instandh. kosten 2017-2027	€ 6.984,--	€ 8.391,--		
6. Aantal zitplaatsen	300	464		
7. Geschikth. bij-ruimten verg./bijeenk.	redelijk	goed		
8. Onderh. verpl.gem. toren (uurwerk)	niet	niet		
Vitaliteit				
				Vliss + Midd
1. Aantal geregisteerde parochianen 2017	579	1725		9942
2. Aantal huishoudens 2017	423	651		7685
3. Aantal bet. huish. parochiebijdr. 2017	204	198		827
4. Gemiddeld wekelijks kerkbezoek 2017	85	99	116	84
5. Omvang vrijwilligersbestand 2017	113	148		398
6. Gem. resultaat jaarrek. 2013-2017	€ 262,81	€ -7.302,00		

Bijlage 4: Organogrammen

Bijlage 5: Aanbevelingen

naar aanleiding van het gesprek met (d.d. 23 september 2019)
en de brief van (d.d. 22 oktober 2019) bisschop J. Liesen

1. Eucharistievieringen in de Heilige Pater Damiaanparochie in de kerken (niet zijnde de parochiekerk) laten rouleren. De bisschop dringt erop aan maximaal ruimte te scheppen voor de viering van de eucharistie.
2. In de Heilige Maria Parochie Walcheren de aanvangstijden van de zondagvieringen zodanig aanpassen, dat één priester in beide kerken eucharistie kan vieren.
3. Stimuleren van 'parochievernieuwing' door gericht aanbod van Alphacursus.
4. Sacramentencatechese (rond doop, eerste communie, vormsel en huwelijk) concentreren op de zondag en aanbieden in relatie tot de viering van de eucharistie.
5. In de Heilige Maria Parochie Walcheren volharden in het herinrichten van de O.L. Vrouwekerk.
6. In de Heilige Pater Damiaanparochie vóór 2022 keuzes voorleggen aan de bisschop inzake (her)bestemming van kerkgebouwen.
7. Bezien of en in hoeverre het vrijwilligersbeleid van de Heilige Maria Parochie Walcheren kan worden overgenomen door de Heilige Pater Damiaanparochie.
8. Sterker hierin opnemen, dat vrijwilligerswerk wordt gedaan als uiting van geloof. (Anders geformuleerd: meer nadruk leggen op inspiratie, minder op organisatie.)
9. Vanwege afnemend aantal vrijwilligers keuzes maken met betrekking tot de parochiële activiteiten.
10. In de Heilige Pater Damiaanparochie de uitgaven voor overig personeel en programmakosten terugbrengen naar een meer aanvaardbaar niveau.